F E E S T R E D E

BIJ DE VIERING VAN HET

VIJF-EN-TWINTIGJARIG BESTAAN

VAN HET

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN
VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

DEN 19^{en} JUNI 1876

UITGESPROKEN DOOR

DR. TH. CH. L. WIJNMALEN,
Secretaris van het Instituut.

DOORLUCHTIGE PRINSEN!

AANZIENLIJKE GENOODIGDEN EN AFGEVAARDIGDEN
VAN VERSCHILLENDE GELEERDE GENOOTSCHAPPEN
EN WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN!

PRESIDENT EN LEDEN VAN HET BESTUUR VAN HET
KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN
VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË!

MIJNE HEEREN, ZEER GEACHTE MEDELIEDEN!

Ontvangt, geëerde Feestgenooten en Gij allen, die door Uwe tegenwoordigheid ons feest hebt willen opluisteren, ook onzerzijds in de allereerste plaats een hartelijke heilgroet en tevens onzen dank voor Uwe belangstelling, waarvan Uwe opkomst getuigt. Op dezen blijden dag, waarop wij het feit herdenken, dat onze instelling voor vijf-en-twintig jaren werd opgericht, mogen wij ongetwijfeld met een gelukwensch op de lippen elkander tegemoet treden. Gij verwacht zeker van ons niet, dat wij U met een opgeschroefden feesttoon begroeten, evenmin als wij zelven geneigd zijn een hoogen jubel te doen hooren. De omgeving, waarin wij U hier hebben vereenigd, zou daarmee al aanstonds een schrill contrast vormen. Gij hebt 't reeds kunnen opmerken: toen Gij in deze zaal waart binnengetreden, stroomde geen geur van welriekende bloemen U tegen; geen welluidende toonen van instrumentale muziek hebben U verrast of zullen straks onze ooren streelen. Slechts de twee omkranste naamcijfers (1851—1876) ter zij van dit spreekgestoelte aangebracht,

herinneren U aan de beteekenis van dit eenvoudig feest. Inderdaad, eenvoud is de grondgedachte, waarvan wij bij 't ontwerpen van dit feest zijn uitgegaan. Maar al willen wij, gelijk het beoefenaars der wetenschap betaamt, den plicht der bescheidenheid betrachten, het is daarom niet minder een feest, waartoe wij U te dezer stede hebben te samengeroepen. Heeft het invallend Pinksterfeest ons belet U te vereenigen op den stichtingsdag onzer instelling, nu wij de herdenking daarvan tot heden hebben moeten uitstellen, zal onze feestvreugde, naar wij ons vleien mogen, er wel niet te minder om zijn. Of zoudt Gij meenen dat het beter ware den gedenkdag onzer instelling, evenals zoovele anderen, onopgemerkt te doen voorbijgaan? Is er met 't oog op het voorleden niet veel dat ons hart met vreugde vervult, of mengt zich daarbij wellicht een toon van zulk een diepen ernst en weemoed dat een opgewekte stemming niet te rechtvaardigen zou zijn, dat zwijgen ons meer zou passen dan vreugdebetoon? en mocht al een blik op het voorleden ons recht geven om feest te vieren, is dan 't heden wel van dien aard, dat wij daarin kunnen roemen, en is tevens de horizon wel zoo helder, dat wij met opgewekten zin en blijde hoop in 't hart de toekomst kunnen tegengaan? — Gewichtige vragen, ik mag wel zeggen, hoofdvragen op den dag van heden. Hoe gaarne hadden wij gewenscht, dat eene voldoende beantwoording daarvan ware gegeven door een waardiger en bevoegder mond dan de onze, terwijl wij ons tevreden hadden willen stellen met de nederige rol te vervullen, een Secretaris op een dag als deze als van zelf aangewezen. Maar helaas! door een samenloop van omstandigheden is mij de wel eervolle, doch zeker niet benijdenswaardige taak van feestredenaar op de schouders gelegd. Heb ik de bezwaren, aan de richtige waarneming van 't Secretariaat dezer instelling verbonden, nooit licht geteld, nimmer deden zij bij mij zich zoo krachtig gelden, dan toen men meende dat op mij ook de verplichting rustte van op dezen feestdag

voor U op te treden. Niet dan noode heb ik haar aanvaard, en terwijl de gedachte mij troost, dat ik de eer van U voor te gaan, geen oogenblik heb gezocht en gewenscht, sta ik voor U als slaaf van mijn plicht, dien ik dan ook maar zonder al te veel verontschuldigen opvat, niet 't minst gesterkt door het volle vertrouwen, of liever de vaste overtuiging, dat ik niet te vergeefs een beroep zal behoeven te doen op Uw welwillendheid, waarvan Gij ons reeds zoo menig bewijs hebt geleverd.

Verwacht echter, bid ik U, van mij geen doorwrochte rede over 't een of ander belangrijk onderwerp, aan de indologische wetenschap ontleend. Ware er, gelijk wij gewenscht hadden, een Nestor of een gezaghebbende op het terrein der Indische taal-, land- en volkenkunde opgetreden, hij kon zich wellicht geroepen hebben geacht U in breede trekken op te geven, wat er tot nu toe door Nederlanders en anderen voor de taal-, land- en volkenkunde van onzen Archipel is gedaan, U eene schets te leveren van den huidigen staat onzer kennis, met aanduiding tevens van hetgeen nog dringend en spoedig onderzoek vereischt. Maar hoeveel uitlokkends zulk een taak moge aanbieden, de vervulling er van zou, zoo zij al niet reeds boven onze krachten ging, onzerzijds ongepast zijn niet alleen, maar het gevaar ware wellicht ook te duchten, dat 't van veel te wijde strekking voor onzen feestdag zou zijn. Laten wij wel voor oogen houden dat ons Instituut slechts één der genootschappen is, welker werkkring zich over 't straks gemeld gebied uitstrekt, vooral dat het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen zooveel ouder is en zooveel meer gedaan heeft; vergeten wij ook niet wat nog onlangs, terecht of ten onrechte, — dit laten wij thans in 't midden —, van bevoegde zijde werd beweerd, „dat het zoo stil en nederig daarheen gaande Bijbelgenootschap alleen meer voor de beoefening van de talen onzer Oost-Indische bezittingen gedaan heeft, dan al de geleerde genootschappen van ons Vaderland te zamen“ (1). Voorts

moeten wij de mogelijkheid veronderstellen, dat buiten ons Instituut menigeen het als eene aanmatiging zal beschouwen indien op een feestdag als deze, dus officiëel, iemand optreedt, die in 't licht zal stellen wat er inzonderheid door ons, Nederlanders, voor de kennis van den Archipel verricht is. Met andere woorden: de spreker moge eene machtiging hebben vanwege 't Instituut, om als heraut van den vooruitgang der taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië op te treden, maar hij vertegenwoordigt niet de andere lichamen. Te meer zal het in 't oog vallen, dat ik als heraut en tevens als rechter zou optreden, terwijl ik in den grond der zaak niets anders ben dan een der vele jeugdige beoefenaren der indologische wetenschap, die eerst sedert betrekkelijk korten tijd hunne tenten in Polynesië hebben opgeslagen.

Vergunt mij daarom te bepalen tot den eisch van dezen dag en een meer bescheiden taak te vervullen, die mij als Secretaris dezer instelling, tevens feestredenaar, als van zelf aangewezen en ook meer eigenaardig voorkomt. Wij deden U straks enkele vragen, waarop men 't antwoord op den dag van heden niet schuldig mag blijven. Nemen wij ze weder op. Laten wij onderzoeken of wij voor ons met voldoening kunnen terugzien op hetgeen in ons genootschap werd totstandgebracht en dus met gerust geweten het 25jarig bestaan van het Instituut mogen herdenken. Slaan wij tevens een blik op zijn tegenwoordigen toestand en geven wij ons rekenschap van 't geen wij nog van zijn streven en werkzaamheid mogen verwachten. Met andere woorden: op het rustpunt, dat wij heden bereikt hebben, willen wij ons een oogenblik nederzetten om op eenvoudige wijze eenig nader antwoord te geven op de vraag, wat voor onze instelling de slotsom is der ervaring van haar Voorleden, haar roem in het Heden, en haar hoop voor de Toekomst.

1851—1876. Wat tal van herinneringen rijzen er niet voor onzen geest op uit het tijdperk, door die beide cijfers aangeduid! Tal van min of meer belangwekkende ervaringen zou de geschiedschrijver van die vervlogen vijf-en-twintig jaren kunnen meedeelen. Ongelukkig hij, die hier over armoê van stof durft klagen. Eer zou men verlegen zijn, wat op den voorgrond gesteld, wat 't laatst vermeld moet worden. Wat mij echter betreft, niet weinig troost mij de gedachte, dat Gij wel niet zult verwachten dat ik U uit de jaarboeken onzer instelling uitvoerig verhaale hoe 't haar van jaar tot jaar ging. Voor den geschiedvorschcr moge 't van groot belang zijn 't beeld van het verledene in zijn geheel tot in de fijnste trekken te bespieden, in een feestvierenden kring als deze verbiedt de beleefdheid mij Uwe aandacht af te matten met U een aaneengeschalkd verhaal te leveren van de lotgevallen en handelingen van ons Instituut. Maar al willen wij ons niet verdiepen in zijn geschiedenis, het zou toch niet passen, bij de herdenking aan het eerste vijf-en-twintigtal jaren dat het doorleefde, ons niet voor een oogenblik voor den geest te roepen welk doel het beoogde, welken geest het ademde, van welke beginselen het bij zijn arbeid uitging, of de vruchten van 't geen werd gewerkt slechts in 't algemeen en zonder bewijs te roemen. Wij voldoen dan ook gaarne aan dien eisch en noodigen U daarom maar aanstonds uit in onze gedachten vijf-en-twintig jaren terug te gaan en ons in het naburige Delft te verplaatsen.

In een der zalen van de voormalige Koninklijke Akademie vinden wij op den morgen van den 4^{en} Juni 1851 een kleinen, maar belangwekkenden kring bijeen. Een 25tal vaderlandsche geleerden en belangstellenden in koloniale aangelegenheden hadden er zich vereenigd op eene uitnoodiging, welke zij kort te voren van een drietal mannen hadden ontvangen (2). Gij spelt reeds hunne namen; 't waren Taco Roorda, Gerrit Simons en Jéan

Chrétien Baud. Het was hun niet ontgaan, dat de belangstelling in de kennis van ons overzeesche rijk, zoowel wat de taal- en letterkunde, als de landen en volken, zeden en instellingen betreft, toen reeds aanmerkelijk bij ons was toegenomen, terwijl ook de vorderingen, die daarin gemaakt zijn, eveneens niet onbeteekenend mogen geacht worden. Ter andere zij echter was 't in hun oog boven allen twijfel verheven, dat veel, zeer veel nog te doen overbleef. Zij hadden de vaste overtuiging dat men veel krachtiger zou kunnen werken tot het doel van hen, die zich aan de bevordering van die kennis gewijd hebben of wenschen te wijden, indien eene vereeniging van allen, die in de zaak belang stellen, zich vormde, om gezamentlijk, ieder naar zijn vermogen, daartoe mede te werken en bij te dragen. Bij de Koninklijke Akademie te Delft was reeds opgericht geworden het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, dat zich ten doel stelde, om de wetenschap en de kunst van den Ingenieur in den uitgestrektsten zin door vereenigde krachten te bevorderen. Bij die Akademie was echter ook eene andere afdeeling, en wel die voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, ingevolge 't besluit van 6 December 1842 bestemd tot opleiding van aanstaande Indische ambtenaren. Ook voor die afdeeling en daarmede nauw verbonden wilde men een Instituut, als reeds voor den Ingenieur bestond, in 't leven roepen; 't moest, gelijk het in de openingsrede des heeren Baud heet, „de aanvulling zijn van den maatregel van 6 December 1842. De gemeenschap met dat Instituut zal voor hen, die van deze vorming verstoken bleven, het middel zijn, om zich later de voorrechten van het Delftsch diploma gemakkelijker eigen te maken. Voor allen, van wat rang en staat ook, zal het Instituut zijn een prikkel tot nuttige werkzaamheid. Het zal dienen tot vereeniging van krachten, die anders nutteloos zouden verspild worden, tot bewaring van hetgeen anders verloren zou gaan. Verspreide lichtstralen zullen daar, als in een brandpunt

worden te samengebracht, en alzoo tot uitkomsten leiden, zonder die vereeniging onbereikbaar."

Bij deze betrekkingen, welke het Instituut voornamelijk tot de Indische ambtenaren moest vervullen, werden ook die tot de Regeering streng afgebakend en geteekend. En kon het wel anders "in eenen tijd, waarin", gelijk de heer Baud eveneens niet naliet op te merken, "met hevigheid gestreden werd vóór en tegen de beginselen door het bestuur van Nederlandsch-Indië gevolgd, — bij de daadzaak, dat ambtenaren zich, hetzij openlijk, hetzij bedektelijk, in dien strijd mengen, — en bij de omstandigheid, dat de Regeering die inmenging beschouwt als eene gevaarlijke inbreuk op de eischen van het staatsbelang en als eene laakbare afwijking van onbetwistbare plichten?" Bovendien, het doel, dat men beoogde, 't was geen ander dan "de bevordering van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, in den uitgestrektsten zin." "Dat ook de inlandsche zeden en instellingen daarin begrepen zijn, zou, na die alles omvattende woorden niet twijfelachtig zijn, al was het ook niet uitdrukkelijk gezegd." Maar die woorden, zij zouden, naar de meening der eerste oprichters, schroomvalligheid doen ontstaan, zoowel bij de Regeering als bij den nauwgezetten ambtenaar, wanneer er spraak zal zijn van het verleen van ondersteuning en medewerking aan het Instituut. Beider vertrouwen te winnen is intusschen het belang der instelling. En dat vertrouwen, 't Instituut zou 't erlangen, wanneer het "geenerlei beoordeeling van regeeringsdaden bij anderen" uitlokt noch zelf uitspreekt, maar daarentegen "zonder schroom alle ethnographische en statistische vraagstukken" helpt toelichten, "al staan die ook met regeeringsdaden in verband." Eerst dan zou het Instituut worden, gelijk zijn eerste Voorzitter zich uitdrukte, "een krachtig middel om niet slechts wetenschappelijke studiën, maar ook de oogmerken eener rechtvaardige, verlichte en welwillende Regeering te bevorderen."

Bedriegen wij ons niet, dan zult Gij ons deze aanhalingen uit de eerste stukken, de zoogenaamde stichtingsoorkonden (3) onzer instelling zeker ten goede houden, omdat zij met enkele trekken U haar wording, geest en strekking nevens haar beginselen niet enkel herinneren, maar tegelijk voldoende verklaren. Gij ziet, binnen welke grenzen de oprichters gaarne hunne instelling zouden zien bewegen. Als een jongere van de Delftsche Akademie, wilde men dat zij zich daaraan nauw zou aansluiten, als een onafscheidelijk onderdeel of bestanddeel daarvan zou worden beschouwd; haar bestaan werd min of meer afhankelijk gemaakt van dat der Akademie. Al aanstonds scheen dit eenige bedenking te hebben uitgelokt. Het vestigen te Delft van den zetel der vereeniging moge doelmatig zijn, juist omdat de Akademie daar gevestigd was, maar behoeft zij daarom als tot die Akademie behoorende te worden beschouwd? zou zij niet zeer goed onafhankelijk daarvan kunnen bestaan?

Deze natuurlijke vraag, bij de wording onzer instelling door dezen en gene geuit, werd later nu en dan herhaald. Met nadruk werd zij gedaan en ter oplossing moest zij worden gebracht, toen, tengevolge van de wetten van 2 Mei 1863 en 10 Juni 1864, de Delftsche Akademie werd opgeheven. Toen werd 't voor 't Instituut de levensvraag, of het blijven zou wat 't tot dusverre was: een samenhangend geheel met die Akademie, dan wel of het eene nieuwe phase zou intreden, hetzij geheel zelfstandig, hetzij in verband met de nieuwe wetenschappelijke instellingen op het gebied der Indische taal-, land- en volkenkunde. „Indien — zoo schreef een onzer voorgangers (4) — „indien de Delftsche Akademie de moeder is van het Instituut, dan rijst de vraag: is het kind in leeftijd en groei zóó ver gevorderd, dat het gespeend kan worden en een eigen, zelfstandig leven kan ingaan? Indien het Instituut is een tak, gegroeid aan den boom, die Delftsche Akademie wordt genoemd, kan die tak, nadat de boom verdwenen is,

in den grond worden gezet, in de verwachting van nieuwe sterke wortels te zullen schieten?" Het Instituut verkeerde in die dagen in een toestand, waarbij men onwillekeurig aan het: "to be or not to be" denken moest. Een der oprichters, de hoogleeraar Roorda, toen geraadpleegd, weifelde en stelde weldra in het toen aanhangig gemaakte nieuwe reglement voor, dat het Instituut in het doel, dat het zich voorstelt, "zich vereenigt met de Rijksinstelling van onderwijs in Indische taal-, land- en volkenkunde te Leiden, en zich zelf beschouwt als eene maatschappelijke instelling tot medewerking met genoemde Rijksinstelling in ruimer kring door medewerking van allen, die in de bevordering van Indische taal-, land- en volkenkunde belang stellen (5)."

Hoevele gronden er ook voor de aanneming van dit gevoelen schenen te pleiten, 't werd door de meerderheid niet gedeeld. Met de overbrenging van den zetel van het Instituut naar de stad onzer inwoning, wilde men trachten op eigen wieden te drijven; zelfstandig wilde men arbeiden, en gaarne onderschreef men de meening van den toenmaligen Minister van Koloniën, dat "het Instituut er niet anders dan bij winnen kan, wanneer het meer en meer het karakter aanneemt van eene wetenschappelijke instelling, die in eigene kracht haren steun zoekt (6)." In dien geest werd ook de wetgeving herzien; in het Reglement, dat in 1865 werd vastgesteld en waaronder wij nu nog leven (7), straalt die geest onmiskienbaar door, terwijl overigens de hoofdbeginselen werden behouden, welke men bij de oprichting omtrent de bedoeling en de wijze van werkzaamheid van het Instituut had vooropgesteld, en die deugdelijk werden bevonden blijkens de rijke vruchten, die men bij de toepassing daarvan had ingeoogst. "

De rijke vruchten — zeiden wij; en zoo komen wij als van zelf om een blik te slaan op hetgeen het Instituut in de beide tijdperken zijner geschiedenis heeft totstandgebracht. Doch waar wij

daartoe overgaan, moeten wij vóór alles ons wachten voor die ijdele grootspraak of verderfelijke pralerij, die men wel eens aan bestuurders van genootschappen ten laste legt. De waarheid worde hier onverbloemd uitgesproken. Even als elders is bij ons ook niet alles goud wat er blinkt. Wie met de geschiedenis onzer instelling vertrouwd is, zal als zijne ervaring moeten mededeelen, dat zij niet onveranderlijk aan hare roeping heeft voldaan. Nu eens kunt Gij in de verslagen onzer voorgangers de aantekening vinden, dat het doel, waarmede het Instituut werd opgericht, nog steeds wachtte op zulk eene sympathie, als waarmede de oprichters zich in den aanvang vleiden; dan werd de klacht geuit dat er over de belangstelling van den kant der Nederlandsche en Indische leden niet te roemen viel. Ouderen onder ons staat het zeker nog levendig voor den geest, hoe ruim 12 jaren geleden het denkbeeld om afdeelingen te stichten, gretig werd aangegrepen en uitgevoerd om den ijver voor onze werkzaamheden te vermeerderen. Men meende dat een voorname reden, waarom het Instituut niet altijd even gelukkig werkte, daarin gelegen was, dat de kennis, die ontegenzeggelijk bij vele leden van het Instituut wordt gevonden, niet was vereenigd in brandpunten en dat de hier en daar verspreide vonken door verschillende redenen werden teruggehouden om warmtegevende vlammen te worden. Zocht men die bezwaren weg te nemen door de oprichting van een viertal afdeelingen, gewijd aan de beoefening der wetenschap van de taal-, land- en volkenkunde van Oost en West, en waaraan de leden, ieder naar neiging en smaak, zich zouden kunnen aansluiten: — over haar voortdurende en krachtige werkzaamheid kan de geschiedschrijver onzer instelling niet roemen; integendeel, slechts de herinnering aan haar bestaan blijft ons thans nog over (8).

Een andere maal hoorden wij klachten over het uitsluitend wetenschappelijk karakter van het Instituut. Het ontbrak niet aan wenschen om tevens het gebied der economische en staat-

kundige wetenschappen te betreden. Van daar indertijd 't voorstel om zich te vereenigen met eene zusterinstelling in ons midden, die zich meer uitsluitend op dat gebied beweegt. En toen dit voorstel aanhangig was gemaakt, ging er veel tijd verloren aan onderhandelen en beraadslagen, terwijl de onzekerheid, waarin men daaromtrent verkeerde, tijdelijk den geregelden gang der werkzaamheden stoorde (9).

Maar genoeg. De jaarboeken onzer instelling zouden ons menige treurige ervaring uit haar verleden kunnen vermelden nevens meer dan eene onbevredigde klacht en teleurstelling; tijden van verflauwing en verslapping, van gedeeltelijke werkeloosheid nevens gebrek aan onverdeelde sympathie bij wie daarop 't meest gerekend was. Eens zelfs, bij de herziening van 't Reglement in 1865, stond het Instituut op een gevaarlijk keerpunt, en scheen het in veler oog zoover van zijn grondslag geweken, of uit het spoor geraakt, dat het niet meer beschouwd zou worden als dezelfde instelling, welke men in 1851 had helpen in 't leven roepen (10).

Verbiedt de oprechtheid ons dit een en ander op een dag als deze te verzwijgen, wij willen nog verder gaan en gaarne toegeven, dat ook niet alles wat het Instituut in het afgelopen tijdperk heeft totstandgebracht of in 't licht gezonden, boven allen lof verheven is. Ongaarne zouden wij willen beweren dat in de uitgebreide reeks onzer werken en bijdragen niets kon worden aangewezen, waarop het snocimes der kritiek niet nog met vrucht zou kunnen worden gehanteerd. Wij zijn de eerste om toe te stemmen dat in den hof van het Instituut niet altijd geurige en weelderige bloemen werden geplukt.

Maar waar wij ter eenre zij onbeschroomd de wondeplekken onzer instelling aanwijzen, haar gebreken belijden, verlangt de onpartijdige geschiedschrijver van ons niet dat wij haar werkzaamheid geheel wegwerpen of eenzijdig stilstaan bij de schaduwzijde die zij vertoont. En wanneer wij dan daar-

tegenover het vele nagaan, dat zij heeft gewrocht, de vruchten, door haar gekweekt, in haar geheel overzien, behoeven wij ons dan wel te schamen? Het Bestuur heeft gemeend de verschillende seriën van uitgaven, door het Instituut bezorgd, te dezer plaatse neder te leggen. Ziet die lange rij van afzonderlijke werken (*)! Denkt, met betrekking tot de taal- en letterkunde, aan Winter's Adji Sākā, uit de poëzie in Javaansch proza overgebracht, met een uitvoerig bijvoegsel tot het Javaansch Woordenboek van Gericke en Roorda; aan de beide stukken van Niemann's Bloemlezing uit maleische geschriften; aan het Maleisch Leesboek van van der Tuuk, waarvan reeds een tweede druk moest worden geleverd; aan Roorda's uitgave, met aantekeningen, van de Wayangverhalen van Pālā-Sārā, Pandoe en Raden Pandjie; aan het jongste geschrift van onzen Meinsma, de Babad Tanah Djawi, in proza, waarvan de tekst eerlang door uitvoerige aantekeningen zal worden gevolgd. Wie van deze uitgaven heeft kennis genomen, zal ongetwijfeld haar veelzijdig belang niet kunnen ontkennen en tevens den indruk hebben ontvangen, dat het Instituut er naar gestreefd heeft te arbeiden overeenkomstig de zienswijze dat de Indische taal-, land- en volkenkunde een wetenschap is, die, „zooals de samengestelde benaming reeds aanwijst, één geheel vormt, dat is samengesteld uit verschillende, onafscheidbaar aan elkander verbonden deelen, waarbij de eereplaats toekomt aan de talen, waarvan de kennis de andere vakken doordringen moet (11)”. Maar al wordt wellicht in veler oog aan de studie van de taal en letterkunde te veel de voorrang toegekend, het zij er echter ver van af, dat de andere vakken weinig of niet genoegzaam werden beoefend. Getuige slechts de even breede serie van geschriften op het gebied der land- en volkenkunde. Denkt wederom aan Croockewit's Verslagen over Banka, Malakka en

(*) Zie Bijlage I.

Billiton; aan Schwaner's Borneo; aan de uitgegeven reisverhalen van Reinwardt, Muller en van der Hart; aan het verslag der reis naar de Zuid-Ooster-eilanden, door Von Rosenberg; en waar wij den naam van dezen verdienstelijken natuurvorscher spellen, denken wij onwillekeurig aan Nieuw-Guinea. Wordt de weg naar de binnenlanden dezer nog weinig bekende streek thans vooral door Duitschers en Italianen betreden, 't mag eene voldoening voor ons heeten, dat die door onze reizigers geopend is. Wij herinneren U slechts aan het onlangs door ons uitgegeven onderzoek des heeren Leupe met betrekking tot de reizen der Nederlanders naar Nieuw-Guinea en de Papoesche eilanden in de 17^e en 18^e eeuw; aan de ethnographische en natuurkundige beschrijving dier landen, reeds veertien jaren geleden door 't Instituut bezorgd; en waar wij onlangs den belangstellenden Von Rosenberg's verhaal der reistochten naar de Geelvinkbaai aanboden, werd tegelijkertijd meêgedeeld, dat wij met opzicht tot Nieuw-Guinea geenszins ons laatste woord gezegd hebben.

Aan deze werkzaamheid van linguistischen, geo- en ethnographischen aard paart zich ook nog die op andere niet minder merkwaardige terreinen. Bekend is de uitgave van de Kitab Toehpah, door onzen Keijzer, evenals de studie van ons Indisch medelid, van der Chijs, over de Nederlanders te Jakatra. Het aandeel, dat het Instituut gehad heeft in de uitgave der teekeningen van Java's schoonste monument, de Boro-Boedoer, behoeven wij niet breed uit te meten; naar waarde is het reeds elders door bevoegde handen geschat (12). Voorts zal de herinnering aan de mede in 't licht gegeven onderzoekingen op het gebied der Indische munt- en penningkunde van wijlen den hoogleeraar Millies wel voldoende zijn ten bewijze dat zelfs dit onderdeel der Indologische wetenschap niet werd veronachtzaamd.

Voegt hierbij nog, dat het Instituut het begrip „Neêrlandsch-Indië" niet al te streng heeft vastgehouden, maar den kring

zijner werkzaamheid meermalen ook uitgebreid heeft tot die landen, buiten ons overzeesche rijk gelegen, of tot die, wier bevolking of sociale toestand daarmede veel punten van overeenkomst aanbiedt. Reeds van 1858 dagteekent de uitgave der reis naar Japan van den grooten ontdekkingsreiziger in de Japansche zeeën, en zes jaren later nam het Instituut 't voorstel aan om Nederland's streven tot openstelling van Japan voor den wereldhandel bekend te maken; en wie Uwer herinnert zich eindelijk niet, hoe de belangrijke arbeid van onzen Sinoloog, Dr. Schlegel, over de Chineesche hemelbeschrijving bijna stellig ongedrukt had moeten blijven, althans in Nederland geen uitgever had gevonden, zoo 't Instituut zich niet bijtijds het lot dier kostbare uitgave had aangetrokken?

Tot dusver spraken wij slechts van de afzonderlijk uitgegeven geschriften. Maar daarnevens zal Uwe aandacht wel gevallen zijn op de drie seriën van het Tijdschrift onzer instelling, welke te zamen reeds 23 deelen omvat. Waar zouden wij beginnen, waar eindigen, zoo wij U, zij 't slechts een vluchtig overzicht moesten en wilden geven van al de opstellen en verhandelingen, welke in onze „Bijdragen“ achtereenvolgens werden opgenomen. Raadpleegt ze zelven aanvangend met 't nog niet vergeten opstel over den opiumhandel van de hand van Baud, waarmee de eerste serie werd geopend, en eindigend met de Balineesche proeve, welke U in de jongste aflevering werd aangeboden; Gij zult de overtuiging erlangen, dat er naar gestreefd is bijdragen te leveren ter bevordering van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, in den uitgestrektsten zin (*). Doorloopt voorts ook de namen van hen, wier arbeid daar bijeenligt; zij zullen U 't bewijs leveren dat het werk, door hen verricht, vrucht was van een algeheele toewijding

(*) Zie Bijlage II, waarin een systematisch overzicht van den inhoud der «Bijdragen» wordt gegeven.

aan de wetenschap, van vrijwilligen ijver, zonder dat hun daartoe eenige verplichting was opgelegd.

Bij dit alles zouden wij nog kunnen gewagen van 't geen door het Instituut is verricht door de keunis, die 't door zijne geschriften en bijdragen heeft verspreid; van de aanmoediging en ondersteuning, die het ter bevordering van zijn doel desgevraagd gaarne verleende en waarvan zijn archief U menig voorbeeld zou kunnen bijbrengen; van zijne bibliotheek, wel niet van grooten omvang, maar toch rijk van inhoud, vooral met betrekking tot de handschriften-verzameling, welke, gedurende het afgeloopen tijdvak in klimmende mate verrijkt, reeds menigen geleerde tot groot voordeel heeft gestrekt. Maar over dit een en ander en nog zooveel meer (13) moet ik thans wijgen. Ik vrees reeds te veel van Uwe aandacht gevergd te hebben. Doch al moeten wij thans hier afbreken, dan gelooven wij reeds genoeg gezegd te hebben om met gerustheid aan U de oplossing der vraag over te laten: is het Koninklijk Instituut ontrouw geweest aan zijn program: de bevordering van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië? of mag het, bij de belijdenis dat het in vele opzichten nog is te kort geschoten in de vervulling zijner taak, toch met blijdschap terugzien op het voorleden in de overtuiging iets goeds voor Nederland en Indië verricht te hebben?

De geschiedschrijver moet voor den feestredenaar wijken. Maar al is niet alles medegedeeld wat hem op 't harte lag, wij vleien ons met de hoop dat Gij met ons de overtuiging zult deelen, dat de ervaring van het voorleden de feestviering van dezen dag voor onze instelling niet misplaatst doet zijn. Waar wij ons over het heden verblijden, is onze roem in de eerste plaats daarin gelegen, dat wij ons niet behoeven te schamen, wanneer deze of gene ons op haar voorleden wijzen mocht. Bij alle erkenning

van het vele, dat anders en beter kon wezen, geeft het goede, dat zij tot stand heeft gebracht, ons alleszins reden om thans te juichen. Onze vreugde is echter niet onvermengd. Waar wij heden feestvieren en den blik rondom ons slaan, hoevele ledige plaatsen ontdekken wij dan niet in ons midden, die wij vooral op een dag als deze zoo gaarne nog bezet hadden gezien! Hoe gaarne hadden wij gewenscht dat een der oprichters zelven U heden van deze plaats had kunnen toespreken. Helaas! de mond, die vóór 25 jaren de openingsrede uitsprak, is voor goed gesloten, en niet alleen de zijne, maar ook die der beide andere vrienden. Wij zouden tekort doen aan den eerbied voor Baud, Simons en Roorda, indien wij bij onze feestviering niet vóór alle dingen hulde brachten aan hunne nagedachtenis. Zonder tegenspraak mocht wel worden getuigd, dat, „als er ooit van verplichting sprake is, die ons Instituut aan iemand gehad heeft, dan wel de naam van J. C. Baud het eerst van allen mag genoemd worden“. Vele jaren onze Voorzitter, en na zijn aftreden tot Eere-Voorzitter benoemd, heeft hij niet alleen door den luister van zijn naam onze instelling geschraagd, maar ook steeds daarin eene levendige belangstelling getoond. „En dat was geen belangstelling, die zich bepaalde bij een kennismaken van lief en leed, dat die instelling mocht wedervaren; neen, maar hij heeft de oogenblikken, die hij aan zijne vele en zoo gewichtige bezigheden ontwoekeren kon, vaak niet te kostbaar geacht om ze te wijden aan ons Instituut (14).“ Velen verschilden met hem in richting ten aanzien van politieke en sociale toestanden. Ook in den wetenschappelijken kring waren en zijn er niet weinigen, die zijne zienswijze en leeringen niet deelden; maar zelfs zijne tegenstanders zullen zijne verdiensten niet te kort doen, en ondanks verschil en strijd zullen allen beamen, dat in Baud ons een zeldzaam talent is ontvallen, aan wiens nagedachtenis wij ons zouden vergrijpen, zoo wij op dezen gedenkdag ons niet kweten van den plicht der dankbaarheid en

onze hulde brachten (15). Zijn vriend en medestander, Simons, moge ongetwijfeld met hem niet op éene lijn worden gesteld; zijne bescheidenheid zou die eer ook hebben verworpen; was het staatkundig terrein wellicht 't zijne niet, zijne verdiensten op maatschappelijk gebied worden, wat aantal en verscheidenheid betreft, verreweg grooter geacht; en daaronder blonk de onverdeelde belangstelling uit, die hij koesterde voor de beoefening der Indische taal-, land- en volkenkunde in 't algemeen, zoowel als voor onze instelling in 't bijzonder, welke hij steeds met zijne beste krachten had geschraagd (16). Ware hij nog in ons midden, wij twijfelen er niet aan of hij zou, waar wij ons de namen van 't drietal oprichters herinneren, zelf liever niet op den voorgrond willen treden, maar veeleer ná Baud ons op de figuur van Roorda wijzen, door wiens dood de beoefening der indische wetenschap een onmiskkenbaar verlies heeft geleden. Het beeld van dezen taalgeleerde staat bij U allen zeker nog te levendig voor den geest, dan dat wij thans nog een woord ter huldiging zijner nagedachtenis behoeven te voegen bij 't geen zijn dankbare leerling en tot getuigen alleszins bevoegde vriend onlangs ter zijner eer in ons Tijdschrift heeft geplaatst (17).

Nog was de wonde, door het verlies van dezen geleerde veroorzaakt, niet geheeld, toen de mare ons trof van den dood van zijn vakgenoot, ons hooggewaardeerd Indisch medelid, Cohen Stuart; en nauwelijks had de tijding daarvan ons bereikt, of wij werden weder geroepen van onze ledenlijst den naam af te voeren van onzen door vriend en tegenstander diep betreunden landgenoot, Groen van Prinsterer, die wel geen Indische specialiteit was, maar wiens edel hart toch warm klopte waar het de bevordering gold van de maatschappelijke en godsdienstige belangen in ons overzeesche rijk.

Wij spraken van onze ledenlijst. Wanneer wij haar vergelijken met die, welke 't eerst, in 1852, en sedert telken jare werd aangeboden, welke namen stonden daarin niet opgeteekend, die

wij thans te vergeefs zoeken. Hoevelen moesten wij niet 't zij door den dood, 't zij om andere geldige redenen daarvan afvoeren! Wij mogen thans geen meerdere namen noemen, uit vrees dat wij door den een te vermelden en wellicht onwillekeurig een ander te vergeten onrecht zouden plegen aan onze vroegere medeleden. De herinnering aan hen is bovendien te rijk om er vluchtig van te mogen gewagen, terwijl ook de gelegenheid van dezen dag niet gedooft de verdiensten, talenten en deugden van allen, die ons ontruikt zijn, naar eisch in 't licht te stellen of te gedenken aan hetgeen wij in 't bijzonder in hen hebben verloren. Maar al mogen wij niet langer stilstaan bij het beeld der oprichters onzer instelling of bij dat van zoovelen, die daarvan eenmaal sieraden waren geweest, 't is een eisch van dezen dag om, eer we verder gaan, in den geest een immortellenkrans neder te leggen en van deze plaats te getuigen: niet óns levenden alléén de eer van den voortdurenden bloei van het Instituut, maar zij komt in de eerste plaats toe aan hen, die het weleer door den luister van hun naam en werkzaamheid hebben geschraagd. Voor een niet gering deel is 't aan hun bijstand en bescherming, opwekking en blijvende sympathie te danken dat wij heden kunnen roemen in den toestand onzer instelling.

Dat zij nog bestaat, mag reeds voor ons een reden tot dankbaarheid zijn. Herinnert U de ongunstige tijden, waarin zij is gegrondvest. Wel was de woelige stroom der politieke gebeurtenissen in 1848 voorbijgedreven, maar de gevolgen daarvan lieten zich nog krachtig gevoelen. Er was strijd der meeningen op koloniaal terrein; wij deden U reeds in den aanvang opmerken, dat Baud zelf zinspeelde op den heftigen strijd, die er gestreden werd vóór en tegen de beginselen, welke door het bestuur van Indië moesten worden gevolgd; ambtenaren mengden zich daarin, terwijl ter andere zij die inmenging als gevaarlijk werd beschouwd. Wel werd al aanstonds door onze instelling strikte onzijdigheid beloofd, en zou zij geenerlei

beoordeeling van regeeringsdaden of beginselen uitspreken noch uitlokken, het stond toch vast dat men zonder schroom alle materialen wilde bijeenbrengen, die zouden kunnen strekken tot bevordering der Indische taal-, land- en volkenkunde, in den uitgestrektsten zin van 't woord. Men zou de verschillende vraagstukken op dat terrein helpen toelichten, al stonden die ook met regeeringsdaden in verband. En zou nu juist dit laatste te midden van den hevigen strijd geen achterdocht hebben kunnen wekken, althans voor menigeen een reden zijn geweest om in den eersten tijd althans eene afwachtende houding aan te nemen? Hoe licht had de ongunst der tijden, de hitte van den strijd, noodlottig kunnen worden voor eene vereeniging als de onze. Gelukkig evenwel kwam 't Instituut dit gevaar te boven; de sympathie, door enkelen hem onthouden, werd hem door anderen ruimschoots geschonken. Nu en dan zag het voorts zich in zijne werkzaamheid belemmerd of ondervond het de nadeelige gevolgen eener niet krachtdadiger ondersteuning; maar alle bezwaren werden spoedig en zooveel doenlijk uit den weg geruimd. En nu wij gedenken aan het eerste 25tal jaren, dat het doorleefd heeft, ontdekt ons oog geen onrustbarende verschijnselen van uitputting of verzwakking; integendeel, het gevoelt zich jeugdig en levenslustig, het beeld van den krachtigen jongeling bij de intrede van den mannelijken leeftijd. Gewis, indien Baud, Simons en Roorda heden in ons midden waren, zij zouden zich over den toestand van hun kind niet te beklagen hebben. Aanvankelijk weinig bekend, en zonder zelf veel gerucht te maken, is het allengs weelderig opgegroeid, in aanzien toegenomen; tal van ver eerders en belangstellende vrienden ziet het om zich heen geschaard; buitenslands wordt het door bevoegde beoordeelaars met eere genoemd; toen in 't vorige jaar het Aardrijkskundig Congres te Parijs vergaderd was met de daaraan verbonden tentoonstelling werd het voor zijne verschillende uitgaven en inzonderheid voor die van Von Rosenberg met een "*Lettre de distinction*"

vereerd, „comme la récompense de l'ordre le plus élevé decernée à l'occasion de l'exposition“, gelijk het in de begeleidende missive luidt; bij diezelfde gelegenheid mochten wij ook de voldoening smaken de eveneens door het Instituut bezorgde uitgaven van Schlegel's Uranographie Chinoise met de zilveren medaille bekroond te zien (18). En waar deze onderscheiding uit het buitenland aan het Instituut ten deel viel, terwijl tevens zijne betrekkingen met letterkundige genootschappen buiten onze grenzen zich voortdurend wijder uitstrekken, mocht het in Nederland en Indië een gevestigden naam genieten, in ons vaderland zelfs, zoo niet de eerste, dan toch de voornaamste plaats innemen onder de rij der wetenschappelijke instellingen op koloniaal terrein. Dat het de sympathie heeft verworven van die zuster-genootschappen en inrichtingen, wier werkkring zich ook tot Indië uitstrekt, bewijst ons de aanwezigheid te dezer plaatse van zoovele uitnemende mannen, die zich bereid hebben verklaard om die instellingen, waaraan zij verbonden zijn, op dit feest te vertegenwoordigen. En wanneer wij nevens deze bewijzen van sympathie, waarin wij heden roemen, nog eenmaal de lijst onzer leden ter hand nemen, dan moet wel de belijdenis van onze lippen, dat wij nog velen missen, wier toetreding ons reeds lang gewenscht voorkwam; van daar dat wij als een buitengewone maatregel en ter herinnering aan dezen feestdag gemeend hebben aan enkelen hunner 't lidmaatschap aan te bieden. Zal 't van hun antwoord afhangen of zij met ons willen medewerken, 't verheugt ons inmiddels dat wij reeds zooveel in ons midden mogen tellen, die zich in eenig opzicht op het gebied der Indische taal-, land- en volkenkunde verdienstelijk hebben gemaakt of daarvoor hunne onverdeelde belangstelling hebben getoond. Maar wat ons bovenal verheugt en de roem van het Instituut in het heden moet zijn, is het onschatbaar voorrecht aan het hoofd van de breede ledenlijst alsnog denzelfden doorluchtigen naam van zijnen Koninklijken Beschermheer te mogen spellen,

dien het van den dag zijner oprichting af heeft mogen noemen; en, als een hoog gewaardeerd blijk van goedkeuring op zijne pogingen, ziet het heden vereerd door Uwe tegenwoordigheid en deelneming aan deze feestviering, Doorluchtige Prinsen! Het Instituut is er trotsch op Uwe Hoogheden reeds van den aanvang af aan het hoofd van zijne Leden-Donateurs te mogen inschrijven, en waar ons straks de hooge eer zal te beurt vallen de mededeeling te mogen doen den doorluchtigen naam van een anderen Telg uit het Huis van Oranje bij de Uwe te voegen, zal bij vernieuwing het schitterend bewijs worden geleverd, dat Uwe Koninklijke Hoogheden met geheel ons geëerbiedigd Vorstenhuis, waar het kunst en wetenschap geldt, Uwe hooge bescherming en ondersteuning niet onthouden wilt. Vergunt ons daarom, Koninklijke Hoogheden, bij vernieuwing U daarvoor onzen eerbiedigen dank aan te bieden nevens de betuiging onzer innige hulde.

Waar luide de bewijzen spreken, dat het Instituut zijne werkzaamheden aanmerkelijk heeft uitgebreid; dat het levensvatbaarheid bezit, vol lust en ijver is, om zelfstandig, in eigen kracht, zich verder te ontwikkelen; waar na een veelzins schoon voorleden het heden in vriendelijken glans voor ons oog blinkt, — zegt mij, geëerde Feestgenooten, hebben wij dan geen reden om elkander te begroeten met een gelukwensch op de lippen, en blijde hoop in het hart? Ook voor de toekomst? Met die vraag mogen wij ongetwijfeld ten slotte tot U komen. Het zij verre van ons de geheimen der toekomst te willen ontsluiten; toch mogen wij den nieuwen tijdkring, die zich voor ons heeft ontsloten, niet onvoorbereid intreden. Wij zouden ons niet verantwoord achten, indien wij op het rustpunt, dat wij heden bereikt hebben, ons niet aangordden, om, door ervaring voor- gelicht, ons zelve rekenschap te geven, waarnaar wij verder behooren te streven, welke weg er moet worden ingeslagen om

den arbeid onzer instelling ruimer, krachtiger en vruchtbaarder te maken, in één woord haar meer en meer te doen beantwoorden aan het schoone doel, dat zij zich voor oogen heeft gesteld.

Met blijde verwachtingen mogen wij gewis de toekomst te gemoettreden, wanneer wij voortgaan steeds een klaar besef te hebben van 't geen onze instelling bedoelt, van de taak, tot wier vervulling zij geroepen wordt. Zij zou gewijd zijn aan de bevordering van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Raadplegen wij de ervaring, dan mogen wij veilig aannemen, dat het de bedoeling is den werkkring van het Instituut niet enkel te bepalen tot wat men in beperkt wetenschappelijken zin gewoon is taal-, land- en volkenkunde te noemen. Blijkens onze antecedenten moet de omvang der door ons beoefende wetenschappen eenigszins ruim genomen worden. Evenals wij onder taal-, land- en volkenkunde de geschiedenis en oudheidkunde hebben opgenomen en onze zorgen van ons overzeesche rijk in den Oost-Indischen Archipel ook tot de West-Indische bezittingen hebben uitgestrekt, moet het begrip Nederlandsch-Indië niet al te streng worden vastgehouden (19). De beschrijving van landen, wier bevolking of sociale toestand veel punten van overeenkomst met Neêrlandsch-Indië aanbiedt, behoort ongetwijfeld tot den kring onzer bemoeiingen. Al bevat zulk een beschrijving niets over eigenlijke aardrijksbeschrijving, natuur of taalwetenschap, een juist beeld van den politieken, economischen of socialen toestand van zulk een land kan een hoogst wetenschappelijke arbeid zijn. Het Instituut moet trachten mede te werken tot het in alle opzichten beter bekend worden onzer koloniën en tot het verspreiden van juiste begrippen omtrent ons overzeesche rijk, zonder zich, als van zelve spreekt, te mengen in zuiver politieke geschillen. Men miskent den milden geest der eerste oprichters, althans van Baud, indien men meent, dat zij eene inrichting hebben willen in het leven roepen met een beperkt wetenschappelijk doel, waarvan de werkkring zich niet zoude uitstrekken

tot die punten van meer algemeen maatschappelijk belang, die tegenwoordig vooral omtrent de koloniën aan de orde van den dag zijn, of waarvan men zou kunnen voorzien dat zij die vraagstukken slechts uit een geheel eenzijdig standpunt zoude behandelen. Veeleer was het in den geest dier wakkere mannen eene inrichting tot stand te brengen, die zich de onpartijdige, fiksche, zakelijke behandeling der koloniale aangelegenheden ten doel stelde. Reeds in de openingsrede van de eerste algemeene vergadering van het Instituut werden bij name de onderwerpen genoemd, waarover men verlangde onderzoekingen te doen instellen. »De verschillende gebruiken en instellingen op Java ten aanzien van de heerendiensten en andere opbrengsten, verschuldigd aan de overheid; de rechten en verplichtingen van de eigenaars en gebruikers van sawahs; nauwkeurige berekeningen omtrent hetgeen op Java aan den landbouwer overblijft, wanneer hij, bij een middelbaar rijstgewas, het snijloon, de landrente en de kerkelijke tienden heeft betaald: deze en dergelijke onderwerpen, ook voor andere gedeelten van den Archipel, zullen de aandacht van het Instituut trekken, zonder evenwel in 't minst tekort te doen aan de eischen van de andere gedeelten der taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië (20).»

Gij ziet, M. H., welk een ruim veld van wetenschappelijke nasporingen op koloniaal terrein het Instituut betreden moet. Bij de vervulling echter van dit breed program wachte men zich eischen te stellen, die het niet kan vervullen. Toen het decennium onzer instelling door een onzer voorgangers werd herdacht, werd er terecht op gewezen, dat de wetenschap van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, waaraan zij gewijd is, »door haar uitgebreidheid en door haar zoogenaamd practisch belang in bijzondere omstandigheden verkeert; zij wijkt af van alle andere wetenschappen. Nog jong van leeftijd richt men tot haar de vragen, die slechts de oude van jaren kan beantwoorden; even alsof zij reeds sedert eeuwen was beoefend

en haar inhoud in tal van boeken te vinden was, worden hare uitspraken ingeroepen. Haar groote omvang maakte het onmogelijk, dat zij na een kortstondig bestaan op volledigheid kan bogen; de behoeften van het oogenblik, de steeds nauwere aanraking met Indië, drongen steeds meer en meer om haar te raadplegen. Men verlangde genoeg te maaien, voordat er voldoende gezaaid was. De wetenschap wilde zich door inwendige kracht al verder en verder uitzetten; de practijk, gedrongen door de eischen van den tijd, belemmerde de ontwikkeling (21).''

Wanneer men aan deze, onzes inziens, niet onjuiste beschouwing indachtig wil zijn, dan zal men, naar wij gelooven, de moeielijkheden kunnen ontwijken, waarmede het Instituut reeds van den aanvang af heeft te worstelen gehad. Men zal dan niet verlangen, dat het zich meer wijdt aan de belangen van het oogenblik. De vervulling dezer taak zij overgelaten aan andere inrichtingen of aan de zusterinstelling, tot wier werkkring 't meer eigenaardig behoort te letten op de tegenwoordige behoeften en eischen voor ons overzeesche rijk. De werkzaamheid van het Instituut behoort, evenmin als vroeger, van zijn oprichting af aan, haar wetenschappelijk karakter te verloochenen, en waar het een der kenmerken is eener ware wetenschap ook de eischen van het oogenblik niet voorbij te zien, moet onze instelling, evenals in 't afgelopen tijdvak, doch met verdubbelden ijver, trachten daaraan te voldoen op echt wetenschappelijke wijze; zonder zich te mengen in den nimmer rustenden strijd der meeningen of mede te doen met staatkundige vereenigingen ter beoordeeling van actueele regeeringsdaden, moet zij, den milden geest harer oprichters handhavend, blijven voortgaan wetenschappelijke studiën op 't haar aangewezen terrein in 't licht te geven en aan te moedigen en langs dien weg ook de oogmerken eener rechtvaardige, verlichte en welwillende regeering te bevorderen. „Of zal dit geen plaats hebben“, zoo vroeg reeds de heer Baud in zijn openingsrede, „wanneer het Instituut

een helder licht zal hebben verspreid over zoovele onderwerpen, nu nog in het duister of althans in eenen nevel verborgen? Wanneer de Regeering, bij dat licht, de gevolgen van hare eigene handelingen, beter dan thans, zal kunnen waardeeren? Wanneer dat licht der Regeering zal dienen tot wegwijzer, om grieven op te heffen en misslagen te vermijden? Mij dunkt dat op deze vragen slechts een toestemmend antwoord mogelijk is."

Ik heb getracht U in breede trekken de taak aan te wijzen, tot vervulling waarvan onze Instelling ons geroepen schijnt. Of men zich dit alles ten allen tijde duidelijk voor oogen heeft gesteld? De korthed des tijds verbiedt mij bij de beantwoording dezer vraag het volle licht der geschiedenis te doen schijnen. Dit mogen wij intusschen als haar ervaring niet verzwijgen dat men niet altijd een helder bewustzijn had van de roeping onzer instelling, terwijl eveneens menige poging heeft gefaald, menige is achtergebleven om haar daaraan te doen beantwoorden. Maar wat hiervan zij, het is boven allen twijfel verheven dat de middelen, die men gekozen heeft om het doel van het Instituut, de bevordering van de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië in den uitgestrektsten zin, te bereiken, voor het meerendeel althans doeltreffend mogen heeten. Een vijftal worden daartoe aangegeven. Allereerst, het verzamelen van hetgeen over de wetenschap, waaraan onze instelling zich wijdt, in druk bestaat of in manuscript te bekomen is. Dan in de tweede plaats, nevens de uitgave van een periodiek orgaan, waarin wetenschappelijke onderzoekingen en bijdragen van geringen omvang kunnen worden opgenomen, ook die van afzonderlijke werken te bezorgen of de uitgave tot stand te brengen van belangrijke geschriften, die zonder ondersteuning bezwaarlijk het licht kunnen zien. Ten derde, vragen ter beantwoording te stellen en verdienstelijke ondernemingen aan te moedigen en te beloonen. Ten vierde, afdeelingen uit zijn midden te vormen, wier werkzaamheid zich zou uitstrekken tot de verschillende vakken

der Indische wetenschap. Eindelijk, betrekkingen te onderhouden met andere wetenschappelijke instellingen en personen in Nederland en zijne koloniën en in het buitenland.

Wanneer men dit vijftal middelen beschouwt bij het licht der ervaring, ons geschonken, dan zal men moeten toegeven dat de heilzame strekking daarvan reeds gebleken is. Wèl mocht de werkzaamheid van de uit ons midden gevormde afdeelingen niet aan de verwachting hebben beantwoord en heeft men op de instandhouding daarvan niet verder aangedrongen, 't valt echter niet te ontkennen, dat dit middel, bij krachtiger belangstelling van de zijde der leden, had kunnen strekken om het Instituut beter te vormen tot een centraal punt van wetenschappelijke kennis (22). Wat voorts het stellen van vragen betreft, allen liggende binnen den kring waarin het Instituut wenscht werkzaam te zijn, men moge in de laatste tijden die goede gewoonte hebben nagelaten, wij twijfelen er niet aan of, weder in eere hersteld, zal zij, gelijk terecht is opgemerkt, ook buiten onzen kring nut kunnen stichten en een nieuw leven schenken aan den geest van onderzoek en werkzaamheid, waarvan de opwekking een der oogmerken van onze vereeniging is (23).

Met opzicht tot de overige middelen behoeven wij wel niet in vele bijzonderheden te treden. Verdienstelijke ondernemingen worden reeds door het Instituut overeenkomstig zijne krachten ondersteund: getuige slechts het stoffelijk bewijs van belangstelling in het lofwaardig werk van het Aardrijkskundig Genootschap om een groote witte plek in het midden van Sumatra eenigszins nader te leeren kennen (24). Aan de toepassing van 't tweede middel hebt Gij die deelenreeks van Bijdragen en afzonderlijke Werken te danken, waarop wij U in den aanvang onzer rede hebben gewezen; en wat voorts de ondersteuning der uitgave van belangrijke boekwerken betreft, de bewerking van een oud Javaansch leerdicht over versbouw in Kawi-tekst en Nederlandsche vertaling door onzen Kern kan daarvan getuigen,

terwijl 't Instituut onlangs heeft getoond den eersten stap te willen doen om de kennis der Madoereesche taal te vermeerderen door de voorgenomen uitgave eener vertelling in die taal te subsidiëren (25).

Eindelijk 't eerste en laatste middel. De breede lijst der wetenschappelijke instellingen, waarmede het Instituut in betrekking staat, bewijst hoe hoog het letterkundig verkeer wordt geschat, terwijl tevens met voldoening mag worden vermeld dat het vooral ook door buitenlandsche genootschappen en personen wordt op prijs gesteld, meermalen zelfs 't eerst verzocht (26). Aan de uitbreiding daarvan hebben wij 't vooral ook te danken dat 't eerste middel tot bereiking van ons doel geen doode letter is gebleven. Door eene gelukkige samenwerking met het Indisch Genootschap, dat wel een anderen weg dan het Instituut betreedt, maar naar een gelijk doel, de kennis van Indië, streeft, heeft men in de laatste jaren zich beijverd den aankoop van gedrukte stukken bij voorkeur aan die instelling over te laten en zelf meer ten koste te leggen aan het verzamelen van handschriften (27). Jammer slechts dat beide genootschappen tot dusver er niet naar gestreefd hebben eene groote koloniale boekerij te vormen!

Over de beteekenis der beide boekerijen willen wij thans niet verder uitweiden, maar wij zouden niet verantwoord achten, zoo wij bij deze gelegenheid niet een punt aanroerden, dat in nauw verband staat met de toekomst, welke aan onze instelling kan worden bereid. Herhaaldelijk werd onze aandacht er op gevestigd dat het Instituut behoefte had aan een geschikter lokaal dan 't nu bezit, niet alleen om zijn uiterlijk aanzien, maar ook omdat zijne verzamelingen meerdere ruimte vereischen. Wij verheelen de bekrompen ruimte niet, waarin, vooral sedert de laatste jaren, 't Instituut is gehuisvest (28). Eene verplaatsing, eene verandering van den tegenwoordigen toestand is gebiedend noodzakelijk. Van die overtuiging doordrongen heeft het Bestuur herhaaldelijk pogingen aangewend om reeds voor dit ons zilveren

feest niet de gastvrijheid van anderen in te roepen, maar het in een eigen lokaal te kunnen vieren (29). Zij zijn mislukt, mislukt vooral op grond van het bezwaar, dat menigeen onoverkomelijk acht. Het is het bezwaar van stoffelijken aard. Tot dusver werden onze inkomsten verkregen alleen uit de jaarlijksche bijdragen onzer leden. Door het voortreffelijk beheer der vroegere en latere Penningmeesters is er een betrekkelijk aanzienlijk fonds verkregen, waarvan de renten, gevoegd bij de contributiën onzer leden, ons in staat stelden om de telkens klimmende uitgaven te bestrijden. Voor de inrichting echter van een eigen gebouw is dat kapitaal verre van voldoende. Ik voor mij koester nog de hoop, dat, zoo wij een beroep doen op de belangstelling van zoovelen in ons midden, wij eerlang dat kapitaal in die mate zouden zien aangroeien, dat wij ons voornemen zouden kunnen ten uitvoer leggen. In een land, waarin zoovelen toonen prijs te stellen op den bloei onzer vereeniging, en dat roemen mag op zoovele verlichte Maecenaten, die ons streven weten te waardeeren; in een land, waar onbekrompen en onverdeelde belangstelling in al wat ons overzeesche rijk betreft bestaat, althans een dure plicht moet zijn, daar is het geen ijdele hoop, dat men eene instelling, als de onze, niet weldra in staat zal stellen meer en meer en op waardige wijze aan hare schoone roeping te voldoen. Welaan dan op dit zilveren feest ons daartoe met inspanning onzer edelste krachten aangeord! Dat ter herinnering aan dit feest en tevens als een waardig begin onzer werkzaamheid in den nieuwen tijdkring, dien wij zijn ingetreden, eerlang een gebouw voor onze instelling verrijze, die voor goed een einde zal maken aan den toestand van afhankelijkheid, waarin zij tot dusver verkeerde!

Of dan gelijktijdig met zulk een monument het standpunt zal worden bereikt, waarop het Instituut behoort te staan? Dat zal geheel afhangen van de veerkracht en de werkzaamheid, die er door ons zal worden betoond. De ervaring van het heden wijst ons op goede voortteekenen. Er is van meer dan eene zijde lust

en opgewektheid om het onafzienlijk veld, dat nog voor ons open ligt, te bearbeiten tot heil en zegen voor Nederland en Indië beide. Verflauwen wij niet in onzen ijver. Dat de geestdrift, waarmee wij thans zijn opgekomen, ons steeds beziele. En waar op ons de verplichting rust om zelfstandig het doel onzer instelling te bevorderen, mogen wij de ondersteuning en medewerking van elders niet afwijzen. Allerminst die van de zijde der Regeering. Het Departement van Koloniën gaf herhaaldelijk de verzekering van zijne sympathie voor het Instituut en ondersteunde het zooveel mogelijk. Heden zelfs mogen wij daarvan een treffend bewijs erlangen, waar aan de Commissie, belast met 't afnemen van 't examen voor de aanstaande Indische ambtenaren, welwillend machtiging is verleend haar arbeid, die heden moest aanvangen, ter wille van dit feest een dag later uit te stellen. Erkennen wij dankbaar dit bewijs van waardeering nevens zoo-vele andere blijken van welwillende en krachtige ondersteuning, welke wij meermalen hebben genoten en waarvan wij aan den vooravond van dezen gedenkdag bij vernieuwing de verzekering mochten ontvangen. Werd zelfs van meer dan eene bevoegde zijde van ons genootschap getuigd, dat het de sympathie van elken man van studie in Nederland verdient: 't make ons niet hoogmoedig; vinden wij daarin veeleer een prikkel te meer om te blijven ijveren naar eene waardige vervulling van de eenmaal opgevatte taak. Zij vordert de inspanning van onze beste krachten. Belove de een zijn tijd en zijn arbeid te geven, de ander een deel van zijne stoffelijke middelen op het altaar der wetenschap te brengen; door die samenwerking, welke een waarborg is der zege, worden bouwstoffen aangebracht tot den bloei en toenemenden luister van het Instituut. De eenvoudige gedachtenisviering van zijn zilveren feest drage daartoe 't hare bij!